

УДК 811.111–626.21.68

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259809](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259809)

ОБРАЗ ГОДУВАННЯ У ДЗЕРКАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Стаття 2

Колегаєва І.М.

доктор філологічних наук, професор,
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова
ORCID 0000-0002-5-73-2184

Стаття продовжує цикл публікацій, присвячений фразеологічній презентації образу їжі в англійській і українській мовах. Із фразеологічних словників кожної мови було виокремлено загальну вибірку густаторних ідіом, які реалізують когнітивні моделі: (а) ХТОСЬ СПОЖИВАЄ ЩОСЬ (ЯКОСЬ) і (б) ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ). В попередній статті порівняльному аналізу підлягали фразеологічні одиниці (ФО), які ословлюють компонент їжа, (а) те, що споживається (з'їдається чи випивається) і (б) те, чим годують, частують, у фразеологічних одиницях двох неспоріднених мов. На даному етапі дослідження розглядалися ФО, що відбивали фактологічно первинну стадію цього процесу (б) ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ). При цьому дія ГОДУЄ піддавалась розщепленню іще на дві стадії: готування їжі (cooking) і частування їжею (feeding). Аналізована вибірка становила 144 ФО англійської мови і 107 ФО української мови, які було вилучено із фразеологічних словників цих двох мов. Наша мета полягала у тому, щоб показати, як подібні процеси усвідомлюються і образно переосмислюються людським загалом в кожній із етнічних спільнот: що їх об'єднує, а що розрізняє. Спільною для обох культур виявилась дуже мала частка проаналізованих одиниць (5 ФО). Натомість було встановлено значні розбіжності в лексичному наповненні і образному переосмисленні досліджуваних фразеологізмів, які переважно зумовлені культурними особливостями становлення і розвитку англосаксонської і україномовної етносів. Негативно оцінні дії між людьми, що образно відображені ФО кожної із мов, свідчать про персонально орієнтовну вісь ворожнечі у представників української спільноти на противагу соціально неприйнятним практикам поведінки у англосаксонській спільноті (посваритись, побити когось VS підробити бухгалтерські документи, обманути партнера по бізнесу). Українцям також притаманне загострене неприйняття нещирості у людських стосунках (9 ФО), англосаксонська вибірка таких одиниць не містить.

Ключові слова: густаторна ідіома, образ їжі, фразеологічні одиниці.

THE IMAGE OF FEEDING IN THE MIRROR OF ENGLISH AND UKRAINIAN PHRASEOLOGY

Article 2

Kolegaeva I.M

doctor of philology, professor,
Odesa I.I. Mechnikov National University

The article continues the series of publications devoted to the phraseological presentation of the **image of food** in English and Ukrainian. From the phraseological dictionaries of each language, a general sample of gustatory idioms was singled out, all of them implement cognitive models: (a) **SOMEONE CONSUMES SOMETHING (IN SOME WAY)** and (b) **SOMEONE FEEDS SOMETHING (TO SOMEONE)**. In the previous article, took place the comparative analysis of **phraseological units (PUs)**, which describe the component food, (a) what is consumed (eaten or

drunk) and (b) what is fed, in the phraseological units of two unrelated languages. At the present stage of the study, FUs were considered, which reflect the factually primary stage of process (b): SOMEONE FEEDS SOMETHING (TO SOMEONE). At the same time, the action FEED was split into two substages: cooking and feeding. The analyzed sample equals 144 English FUs and 107 Ukrainian FUs, which were extracted from the phraseological dictionaries of these two languages. Our goal was to show how such processes are perceived and figuratively transformed in each of the ethnic communities: what unites them and what distinguishes them. Common to both cultures was a very small share of the analyzed units (5 FUs). Instead, significant differences were found in the lexical content and figurative transformation of the studied phraseology, which are mainly due to the cultural peculiarities of the formation and development of English-speaking and Ukrainian-speaking ethnic groups. Negative evaluations of actions between people, figuratively reflected in the FUs of each language, indicate a personally oriented axis of hostility among members of the Ukrainian community as opposed to socially unacceptable practices in the Anglo-Saxon community (quarrel, beat someone VS forge accounting documents, deceive business partner). Ukrainians are also characterized by an acute rejection of insincerity in human relations (9 FUs), the English-language sample does not contain any such units.

Key words: *gustatory idioms, image of food, phraseology.*

Вступ. Дана публікація є продовженням наукової розвідки стосовно густаторної фразеології як віддзеркалення загальнолюдських і етноспецифічних рис певного фрагменту картини світу англословного і україномовного етносів. Із загальної вибірки українських і англійських фразеологізмів було початково відібрані **фразеологічні одиниці (ФО)** відповідної густаторної семантики. У когнітивному вимірі всі вони вписуються у наступні формули:

(а) ХТОСЬ СПОЖИВАЄ ЩОСЬ (ЯКОСЬ) і

(б) ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ).

У попередній нашій публікації (Колегаєва, 2021) було розглянуто фразеологізми, що вербалізують центральну складову обох когнітивних формул (а) ЩОСЬ і (б) ЧИМОСЬ, тобто було проаналізовано, яким чином компонент *їжа* (а), *те, що споживається* (*з'їдається чи випивається*), і (б) *те, чим годують, частують, ословлюється* у фразеологічних одиницях двох неспоріднених мов.

Дана наукова розвідка стосується ФО, які вербалізують ту частину когнітивної формули, яка відбиває початкову стадію процесу реалізації фізіологічної потреби людини по угамуванню голоду – ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ). Увага сконцентрована на компоненті *годувати*.

Про засадничу роль людської потреби угамування голоду найяскравіше свідчить так звана піраміда Маслоу. Як відомо, ще в далекому 1943 році з'явилась перша наукова публікація американського психолога Абрахама Маслоу про ієрархію людських потреб (*need hierarchy*). З часом з'явилися чисельні наступні публікації А. Маслоу і інших дослідників, а сама теорія отримала назву **піраміди Маслоу**. Вчений писав: «основні людські потреби організовані в ієрархію відносної переваги» (Maslow, 1943: 375). Це був новий напрям теорії мотивації, згідно якому початковими, базовими для людини є її біологічні та фізіологічні потреби – повітря, їжа, питво, притулок, тепло, секс, сон тощо. Більш високими є соціальні і духовні потреби. Фізіологічна потреба вгамування голоду є найдавнішою в історії становлення людини як виду.

З точки зору філогенезу, тобто еволюції людини як біологічної і соціальної істоти формування потреб і їх усвідомлення відбувалось поступово. За твердженням психологів, «потреби нижчих рівнів (серед них переважає потреба їжі – І.К.) є генетично більш ранніми і мають більше значення для виживання, ніж потреби більш високих рівнів» (Карвасарский 2004: 87).

Про це свідчить і наступне твердження А. Маслоу: «Безперечно, фізіологічні потреби домінують над усіма іншими. Людина, яка потребує їжі, безпеки, любові та поваги, швидше за все, *бажатиме їжі сильніше, ніж решти*» (курсив наш – І.К.) (Маслоу, 1970: 3).

Безсумнівною загальнолюдською цінністю є здоров'я людини. Як зазначає Т. Радзієвська, «мовну свідомість щодо концепту ЗДОРОВ'Я у носія мови характеризують такі атрибути, як *їжа*, сон, свіже повітря, ...які можна вважати загальноприйнятними і усталеними *чинниками здоров'я*, своєрідними умовами збереження здоров'я як цінності» (Радзіевская, 2006: 164). Виходячи із постулатів про важливість задоволення фізіологічної потреби в їжі, припускаємо, що усвідомлення цього факту неодмінно фіксувалось людиною і відбивалось у її загальному світосприйнятті і когнітивному осмисленні життя. Це своєю чергою передбачає формування певного фрагменту як загальнолюдської цивілізаційної, так і етноспецифічної картини світу, останню із них В. Маслова назвала «культурною пам'яттю нації, культурно специфічною моделлю мислення і поведінки» (Маслова, 2013: 119).

Матеріал і методи дослідження. Мета даної публікації полягає у викладі аналітичного порівняльного опису фразеологічних одиниць англійської і української мов. Розглядові підлягали лексикографічно зареєстровані **фразеологічні одиниці (ФО)**, в яких вербалізується образ приготування їжі, частування їжею. Наше прагнення – показати, як подібні процеси усвідомлюються і образно переосмислюються людським загалом в кожній із етнічних спільнот: що їх об'єднує, а що розрізняє.

Матеріал дослідження становлять 144 ФО англійської мови і 107 ФО української мови, вилучені із фразеологічних словників цих двох мов.

Методи, що було використано у даному дослідженні, є загальнонаукові методи спостереження, співставлення, кількісного вимірювання. До спеціальних методів відносяться лексикографічний опис, семантичний аналіз, образно-стилістична характеристика, лінгвокогнітивне та лінгвокультурологічне трактування досліджуваних фразеологізмів.

Результати та обговорення. Обираючи фразеологію як матеріал дослідження, ми виходили із розуміння того, що собою уявляє цей шар лексики будь-якої мови. Погоджуємося з О. Селівановою у її трактуванні *фразеологізму* як «лінгвосеміотичного феномену, в якому в усталеній формі зберігаються і транслуються уявлення етносу про світ, культурну й історико-міфологічну інтеріоризацію дійсності та внутрішній рефлексивний досвід народу» (Селіванова, 2004: 11). Аналізуючи фразеологічний фонд мови, або за словами С. Моїсеєвої та І. Волошкина «фразеологічну картину світу як компонент світобачення етносу» (Моїсеєва, 2009: 7), ми отримуємо доступ до

світобачення етносу і стереотипів його свідомості, причому передусім в їх найвному, історично задавненому варіанті. Ж. Краснобаєва-Чорна у своїй монографії, присвяченій проблемам лінгвофраземної аксіології, уточнює кваліфікаційні ознаки терміну *фразема*, серед яких значаться «самостійність, надслівність, семантична цілісність, а також експресивність, образність, оцінність, етнокультурне забарвлення» (Краснобаєва-Чорна, 2016: 339). Досліджуючи густаторні фразеологізми, тримаємо у пам'яті не тільки їхню культурологічну маркованість, але і так би мовити психолінгвістичний аспект їхньої семантики, а саме нерозривний зв'язок із механізмами фіксування сенсорної (в нашому випадку смакової) інформації у мовних (у нашому випадку фразеологічних) одиниць. «Знаки результатів сенсорних процесів за рахунок метафоричної переінтерпретації поповнюють переважно оцінний код культури, адже людські відчуття стереотипно аксіологізовані» (Селіванова, 2012: 189).

Образ *годування когось чимось* відбиває у дзеркалі фразеології певну грань світобачення того чи того етносу. Аналізуючи вербалізацію процесів годування, частування їжею, ми звернули увагу на те, що відповідний матеріал дослідження підпадає під подальше розгалуження: *приготування їжі (cooking)* і *годування* як таке (*feeding*). Почнемо із аналізу першої групи.

У кількісному вимірі домінує англomовна вибірка фразеологізмів групи *приготування їжі (cooking)*: таких налічуємо 70 англomовних і 32 україномовні ФО. У вибірці фразеологічних одиниць *приготування їжі (cooking)* привертає увагу наявність окремої тематичної підгрупи, яка також відзначена кількісною диспропорцією в англійській і українській вибірках (29 англійських і 8 українських ФО). Цю підгрупу варто позначити її англійською назвою *cooking utensils* = кухонний посуд, предмети хатнього побуту, якими користуються під час приготування їжі. Англomовні ФО містять (у спадному порядку) такі номінації: *pot* (5), *spoon* (4), *pan* (3), *kettle* (2), *plate* (2), а також по одному разу *bottle*, *can*, *chalice*, *cookie jar*, *dish*, *fire*, *knife*, *platter*, *saucer*, *stove*, *teacup*, *teapot*, *trivet*.

В своєму прямому сенсі відповідні об'єкти згадуються дуже рідко: *for the pot* [for cooking], *slave over a hot stove* [work very hard preparing a meal]. Переважна більшість відповідних фразеологізмів є образно трансформованими, наприклад, *new wine in old bottles* [smth new added to an existing or established system or organization]; *out of the frying pan into the fire* [from a bad situation into the one that is worse]; *a different kettle of fish* [a completely different matter or type of person from the one previously mentioned]. Доволі відомим саме як англійський фразеологізм є ФО *be born with a silver spoon in your mouth* = народитись зі срібною ложкою у роті, яка дефінується так: [be born into a wealthy family of high social standing]. Російський переклад *родиться в рубашке* не є еквівалентом, оскільки англomовний фразеологізм акцентує достаток і соціальний статус, а не вдачу, везіння людини.

У переліку українських фразеологізмів відповідної тематичної підгрупи фіксуємо одиничні номінації об'єктів, які аналогічні англomовній номінації.

Наприклад, це *чаша* = *chalice*, але зміст відповідних двох ФО зовсім різний: *a poisoned chalice* [smth that is apparently desirable but likely to be damaging to the person to whom it is given] VS *переповнити чашу терпіння* [позбавляти когось сил, можливостей терпіти, зносити щось]. Співпадаючими за своїм метафоричним значенням є українська ФО *підносити на блюдечку / на тарілочці* [давати кому-небудь мати щось без будь-яких затрат, зусиль] = *on a plate* [with little or no effort from the person concerned]. Звернімо увагу, що співпадиння номінацій стосується тільки *тарілочки (plate)*. Англomовний відповідник слову *блюдечко* вживається в іншій англійській ФО: *have eyes like saucers* [have your eyes opened wide with amazement]. Мотивація цих образних трансформацій є зовсім різною: *блюдечко* – предмет сервіровки, на якому зазвичай подається десерт, VS *saucer* – круглий, досить великий об'єкт, з яким порівнюються очі здивованої людини.

Англomовна одинця *spoon* як компонент ідіоми має український аналог *ложка*. Проте самі ідіоми є зовсім різними. Суто українською ФО є *ложка дьогтю у діжці меду*. Неспівставність ємностей ложки і діжки увиразнює ідею того, що велика кількість чогось смачного, гарного може бути зіпсована дуже невеликою кількістю чогось поганого. *Ложка*, вміст якої є дуже малим, згадується в українській фразеології у гіперболічній за семантикою ФО *втопити в ложці води* = ненависть до опонента є такою сильною, що його варто обов'язково згубити, при щонайменшій нагоді. Предметом кухонного приладдя, згадуваного виключно в українській фразеології, є *ступа*, яка вживається у переносному вислові *товкти воду в ступі* = займатись безглуздою справою.

Загалом українська підгрупа *cooking utensils* нараховує 8 ФО, з використанням назв кухонного приладдя: у спадному порядку *ложка* (3), *блюдечко*, *діжка*, *ступа*, *тарілочка*, *чаша* (1). Ці цифри у 3,5 менші ніж їхні відповідники у англійській групі, які було наведено вище.

Загалом англomовна тематична група *cooking* нараховує 70 фразеологічних одиниць, в яких прямо або опосередковано номінується процес приготування їжі. *Прямими* кулінарними номінаціями вважаємо ті, в яких згадується той чи інший вид кулінарних дій (варити, смажити, висушувати і т. п.), до *опосередкованих* відносимо фразеологізми, в яких відсутні назви кулінарних дій, хоча зрозуміло, що йдеться саме про приготування їжі. Одразу відзначимо, що всі зареєстровані ФО є **метафорично трансформованими**. Наприклад, *not mince words* [speak candidly and directly], *bust smb's chops* [nag, criticize smb] демонструють різновид прямої номінації із згадуванням процесів кулінарної обробки продуктів харчування *mince* = молоти м'ясо, *bust* = відбивати м'ясо. Прикладами опосередкованих ФО групи *cooking* можуть слугувати *if you can't stand the heat, get out of the kitchen* [if you can't deal with the pressures and difficulties of a task, you should leave others to deal with it rather than complaining]; *be a recipe for disaster* [be almost certain to have unfortunate consequences], нагадаємо, що слово *recipe* означає кулінарний рецепт, тобто покрокову інструкцію, як готувати певне блюдо.

В аналізованій вибірці переважають опосередковані фразеологізми, прямі ФО групи *cooking* складають лише 37%. В цій групі уживані номінації таких кулінарних дій, як *boil, cook, fry, grease, pickle, stew* та інші. Деякі із відповідних фразеологізмів є інтернаціональними: *sugar the pill* = *нідсолодити пілюлю*; *stew in your own juice* = *варитись у власному соку*; *separate wheat from the chaff* = *відділяти зерна від полову*.

Розглядаючи тематичну групу *cooking* загалом, відзначаємо окремі випадки *етноспецифічної* забарвленості ФО, спричинені різними звичками споживання харчових продуктів і напоїв. Наприклад, добре відома українська ідіома *буря в склянці води* має свій англomовний еквівалент *a storm in a teacup* (Brit) / *a tempest in a teapot* (Am.) [a great excitement or anger about a trivial matter]. Згадування чаю і чайного посуду в англomовних ФО свідчить про більшу за давниність вживання саме цього напою у повсякденному побуті мешканців Британії, а згодом і Північної Америки.

Переповнене людьми приміщення порівнюється з *банкою оселедців* в українській мові. А в англійській такий саме наочний образ утворюється порівнянням із банкою сардин: *packed like sardines* [crowded very close together]. Вочевидь сардини були менш відомі пересічному українцю, аніж звичні оселедці.

Певні ФО аналізованої тематичної групи можна вважати *етноспецифічними* в силу того, що вони базуються на образах такої їжі чи приладдя, що були здавна притаманними саме цій етнічній спільноті. До прикладу, англійцям було притаманно вживати імбирні пряники, прикрашені тонким шаром позолоти, звідси зрозуміла мотивація наступної ФО *take the gilt off the gingerbread* [make smth no longer appealing. Gingerbread was traditionally made in decorative forms that were then ornamented with golden leaf]. Відомим англійським десертом є пудинг, який не вживався на теренах України. З опертям на образ цієї страви утворилась ідіома *overegg the pudding* [go too far in embellishing, exaggerating, or doing smth. Excessive quantities of egg in a pudding could either make it too rich or cause it not to set or cook].

Етноспецифічність окремих ФО маркується використанням мір ваги, об'єму тощо. Так, наприклад, за свідченням словників, слово *quart* (*кварта*) означає міру об'єму рідини, що дорівнює *two pints* (*двом пінтам*), відштовхуючись від цієї інформації, краще розуміємо англomовну ідіому *fit a quart into a pint pot* [attempt to do the impossible].

Українська вибірка відповідної тематики – *готування їжі* – є вдвічі меншою за англійську, вона налічує 32 ФО. Перелік конкретних засобів приготування їжі згадується у більш ніж половини із них. Найчастіше це *терти/товкти* (4), *варити (кашу)* (3), *пекти* (3), *солодити* (2). Є назви кулінарних дій, які потребують додаткових пояснень, що їх надають тлумачні словники: *переганяти на гречку* [примушувати щось робити] <— *переганяти* [очищати, пересипаючи зерно]; *наколотити гороху з капустою* [переплутати, змішати все до купи] <— *колотити* [мішати]; *зробити вишкварки з к-сь* [знищити к-сь] <— *вишкварки* [добре просмажені шматочки сала], отже йдеться

про кулінарну дію *смаження*, водночас синонімічний за метафоричним змістом фразеологізм *зробити юшку з к-сь* мотивується інакшою кулінарною дією, адже *юшка* – це [суп м'ясний, картопляний чи рибний], отже йдеться про кулінарну дію *варити*.

Мотивація багатьох метафоричних трансформацій у фразеологізмах, що містять назву кулінарної дії, є доволі прозора, як, наприклад, всі ФО із опорною одиницею *товкти, терти, сікти: потовкти на пионо* [розбити вщент]; *стерти на макуху* [розбити, розтрити, знищити]; *посікти на капусту / локшину* [нещадно винищити к-сь]. Зрозумілими є ФО *щойно спечений* [який недавно став ким-небудь]; *як останнє спік* [зітхати дуже сумно, зажурено]; *солодити свою душу* [тішитися, задовольняти себе]. Затемненою є мотивація окремих ФО, наприклад, *скребти / скубати моркву* [дорікати, лаяти, сварити]; *втерти маку / часнику* [грубо побити, суворо покарати к-сь].

Окремого коментаря заслуговує група ФО із *ендемичною* стравою. Такою умовно позначаємо страву, яка зареєстрована тільки в переліку гастрономічних ФО однієї із двох порівнюваних мов (про це детальніше див.: Колегаєва, 2021). Наприклад, *каша*, згадується загалом у 15 українських ФО гастрономічної тематики і позбавлена будь-якого еквіваленту в англійських ФО. Тлумачний словник української мови навіть пояснюючи зміст слова *куховарити*, апелює саме до цього блюда: [готувати їжу, кулінарити, кашоварити].

В тематичній групі *готування їжі* номінативний компонент *каша* фіксуємо в 4 позиціях, переважно із дієслівним компонентом (*не*) *зварити: каші не звариш* [не дійдеш змови]; *наварити каші* [наробити лиха]; *заварилася каша* [(а) почалася якась складна і клопітна, неприємна справа; (б) зчинилася сварка, бійка, сталося цілковите безладдя].

Їжу можна не тільки готувати, але і псувати, саме така дія є мотиватором наступної образної ФО *наплювати в кашу* [робити комусь щось неприємне, прикре, чинити кривду]. Таке блюдо, як каша, звичайно, знайоме носіям англійської мови, це *porridge*. Але воно ніяким чином не фігурує у відповідному фрагменті етноспецифічної картини світу.

Натомість *кутя* є саме ендемічною стравою, не знайомою англійськомовному етносу. В українському побуті *кутя* є традиційною святковою їжею і не дивно, що вона відбивається у фразеологічному фонді: *передати куті меду* [перевищувати норму, міру в ч-сь]; *додати куті меду* [підсилювати якість враження, навмисно підбурювати к-сь].

Варто зазначити, що образний потенціал українських густаторних метафор в групі *готування їжі* має яскраво виражене пейоративне забарвлення, наприклад, *відправити чортам на сніданок* [убити, згубити к-сь]; *зробити вишкварки з к-сь* [суворо покарати к-сь]; *підкласти вогню до печеного* [погіршувати становище]; *спекти чорта* [нічого не дістати, не добитися]; *лій топити* [мордувати к-сь, знущатись], *втерти маку/часнику* [побити, суворо покарати к-сь].

Як бачимо, в більшості своїй негативно оцінні українські ФО стосуються *міжособистісних ворожих стосунків, бійки* і т. п. Натомість

англомовна вибірка містить певну кількість ФО, в яких засуджується порушення правничих норм і приписів. Наприклад підробка бухгалтерських документів, рахунків відбита у таких ФО, як *cook the books* [alter records. esp. accounts with fraudulent intent]; *salt the books* [fraudulently increase the apparent value of the invoice or account]. Дефінітивна ознака *fraudulent* має таке значення [obtained, done by, or involving deception, especially criminal deception]. Окрема ФО образно номінує специфічну аферу, що використовується для продажу шахти, бідної на копалини, – для цього в шахту закидають високоякісну руду, щоб обдурити потенційного покупця. Ідіома звучить абсолютно «густаторно»: *salt a mine* [fraudulently make a mine appear to be a paying one by placing rich ore into it]. Нечесна поведінка працівника, який потайки краде у свого роботодавця, унаочнюється метафоричною ФО *with your hand in the cookie jar* [engaged in surreptitious theft from your employer].

Порушення Біблійних приписів також віддзеркалюється в англомовних густаторних метафорах, зокрема *strain at a gnat*, дослівно *процідити комара*. Це є алюзія на Євангеліє від Матвія, в якому сказано: *Ye blind guides, which strain at a gnat, and swallow a camel*. Словник пояснює: [the image is of a person quietly accepting a difficulty or problem of significant proportions while baulking at smth comparatively trivial].

Таким чином пересвідчуємось, що соціальне, культурне, так само як і побутове тло, на якому заснована кожна із картин світу, є етноспецифічним феноменом, що неминуче відбивається у фразеологічному фонді кожної мови.

Звертаємось до аналізу англомовних фразеологізмів тематичної групи *feeding*, тобто *годування* як таке, без урахування групи *cooking*. Аналізована вибірка фіксує 74 відповідні одиниці. Нагадаємо, що наше завдання полягає у висвітленні англомовної картини світу, точніше того її фрагменту, який в більшості випадків образно переломлюється в мовних одиницях формату ідіоми, прислів'я тощо.

Увагу привертає той факт, що в англомовній фразеології тематичної групи *feeding* (*годування*) виокремлюється невелика, проте суто етноспецифічна група ФО. Всі вони вербалізують ситуацію, яка англійською мовою визначається як *dining out* (годування поза приватної оселі: в ресторані, кафе, пабі). Таких ФО нараховуємо 4 позиції: *on the house* [of drinks or meal in a bar or restaurant free]; *sling plates* [serve food in a café]; *hole in the wall* [a small dingy place where alcoholic drinks are sold illegally]; *greasy spoon* [a cheap run-down restaurant or café serving fried food]. Харчування у подібних локаціях було нехарактерним для повсякденного побуту українського етносу, а отже україномовна наївна картина світу їх не фіксує.

Ще одна особливість суто англомовної картини світу, в якій відбиваються звички харчування, полягає у активному використанні образу *прийому їжі* (*meal*). У спадному порядку перелік відповідних ФО містить наступні номінативні одиниці: *feast* (3), *dinner* (2), *picnic* (2), *supper*, *lunch*, *meal*, *party* (по 1). В українській фразеології налічуємо єдиний фразеологізм із

використанням подібної номінативної одиниці: *сніданок* – *відправити чортам на сніданок* [убити, згубити к-сь].

Англійські фразеологізми найчастіше використовують номінативну одиницю *feast*, метафорично трансформуючи або її значення [a large meal, typically a celebratory one], як це трапляється у ФО *a feast of reason* [intellectual talk], або інше значення [a plentiful supply of something enjoyable], яке утворює антитезу із номінативною одиницею *famine* [extreme scarcity of food] – *feast or famine* [either too much of smth or too little]. Номінативна одиниця *dinner* функціонує у негативно забарвленому виразі *dog's dinner* [a poor piece of work; a mess], словник пояснює відсилку до образу їжі для собаки із відходів харчових продуктів [a dog's meal of jumbled-up scraps]. Досить далекою схожістю із початковим образом вмотивована ще одна ФО *dressed like dog's dinner* [wearing ridiculously smart or ostentatious clothes].

Цікавою є трансформація семантики номінативної одиниці *picnic*: щось неприємне або важке позначається ФО *be no picnic* [be difficult or unpleasant]. Номінативна одиниця *picnic* вживається у фразеологізмі на позначення дурної або божевільної людини: *a sandwich short of a picnic* [stupid or crazy]. Для розуміння семантичних процесів, які закарбовані в цій ідіомі, треба усвідомлювати значення словосполучення *short of* [without going so far as (some extreme action)], тобто ідіома згадує *сендвіч, якому бракує пікніка*, а отже якась зовсім непотрібна і недоречна річ, адже сендвічі вживають саме на пікніку: *picnic* [an occasion when a packed meal is eaten outdoors, especially during an outing to the countryside].

Приділяти забагато старань і зусиль до дріб'язкової справи з ціллю привернення до себе уваги фразеологічно позначається *make a meal of* [treat a task with more attention or care than necessary, esp. for effect].

Звичка вирішувати справи чи спілкуватись із кимось під час прийому їжі – риса побутової поведінки представників англосаксонського етносу. Навіть образ певних контактів із потусторонніми силами втілюється у фразеологізм відповідної семантики: *sup / dine with the devil* [have dealing with a cunning or malevolent person]. Словник пояснює, що ідіома походить від прислів'я *Хто вечеряє із дияволом, має використовувати довгу ложку*, тобто бути обережним і завбачливим [*who sups with the devil should have a long spoon*].

Тематична група англомовних ФО *feeding* частково свідчить про звичний раціон англійців, до якого входило м'ясо, зокрема бекон, картопля, звичайно, хліб. Фразеологізм *bring home bacon* означає *постачати провізію* [supply material provision or support], *meat and potato* [ordinary but fundamental things, basic ingredients]. Загальнолюдським продуктом харчування (принаймні для західної цивілізації) є хліб (для східної цивілізації це – рис). Про це свідчить вираз, що прийшов із Давнього Риму *bread and circuses* [material benefits and entertainment employed by rulers or political parties to keep the masses happy and docile... it alludes to the Roman emperors' organization of grain handouts and gladiatorial games for the populace].

Годування когось трактувалось також у соціальному вимірі як володарювання над кимось *have smb eating out of your hand* [have smb completely under your control]. Людина, яка сама себе утримує, порівнюється із верблюдом, який завдяки запасам у своїх горбах довгий час не потребує їжі: *live on your hump*, словник дефінує цю ФО так [be self-sufficient, the image here is of the camel, which is famous for surviving on the fat in its hump without feeding or drinking]. Образна трансформація годування як постачання чогось важливого для людини породила вирази *to feed one's eyes* = *милуватись*; *to feed one's vanity* = *тішити своє самолюбство*.

Соціальні стосунки між людьми, такі як дружнє / недружнє спілкування, сварки / скандали, обман, обіцянки – всі вони віддзеркалюються у фразеологізмах густаторної семантики, що входять до тематичної групи *feeding* (загалом 14 ФО). Так, наприклад, людина, обтяжена проблемами і турботами, уподібнена до харчів, які згодують хижакам. Таку людину питають: *What's eating you?* Про вкрай роздратовану людину скажуть, що вона «нагодована аж до задніх зубів» *fed up to the back teeth*. Якщо комусь не подобається те, що йому сказали, то йому порекомендують «набити цим трубку і викурити її»: *put that in your pipe and smoke it*. Прогнати когось геть можна, наказавши співбесіднику: *go suck an egg* [go away], відмовити комусь фразеологічно позначається *the answer is a lemon* [the response is unsatisfactory].

Більш напружені негативні стосунки також відображені в англійській фразеології густаторної семантики. Наприклад, такі дії, як розповсюдження скандальної інформації, пліткування увиразнюється яскравим наочним образом багна, що викладене на блюдо, це позначається ідіомою *dish the dirt*; ляяти свого співбесідника уподібнено до годування його бобами: *give smb beans*. Спільним для різних культур є використання солі для погіршення важкого морального становища людини: в українській мові кажуть *сипати сіль на рану*, англійська ФО називає дошкульнішу дію – *rub salt into the wound*, дослівно *втирати сіль у рану*. Про переможену (фізично чи морально) людину скажуть *done like a dinner*.

Спілкування між людьми може зводитись до пустих обіцянок: *feed smb with promises*. Приємні обіцянки, які майже ніколи не втілюються у життя, фразеологічно називаються *jam tomorrow* [a pleasant thing which is often promised but rarely materializes]. Близький до цієї ФО є фразеологізм *pie in the sky* [smth that is agreeable to contemplate but very unlikely to be realized].

Як відомо, людські стосунки не завжди бувають щирими і правдивими. Обманювати один одного властиво нечесним людям. Дуже цікавим прикладом обману є наступний фразеологізм *a wooden nutmeg*, дослівно *дерев'яний мускатний горіх*. Дефініція фразеологізму є такою [a false or fraudulent thing], словник пояснює, що вислів іде від шахрайської практики виготовлення із дерева предмету, який мав вигляд мускатного горіху, і ця підробка продавалась покупцеві як вартісний колоніальний товар [a piece of wood shaped to resemble a nutmeg and fraudulently sold as a real thing].

Окремі фразеологізми концентрують у собі мудрість і філософське ставлення до людського життя. Прислів'я *There's no such thing as free lunch* застерігає людину, що за все в житті доведеться платити [you never get something for nothing; any benefit received has eventually to be paid for]. Українське прислів'я *Безплатний сир буває тільки в мишоловці* є близьким за своїм глибинним змістом, але вимальовує жорсткішу ситуацію: платити доведеться власним життям.

Повазі до літнього віку, до мудрості і вмінням інших людей навчає прислів'я *You can't teach your grandmother to suck eggs* [a caution against any attempt by the ignorant or inexperienced to instruct smb wiser or more knowledgeable]. Такий саме посил має український відповідник, в якому фігура невігласа метафорично трансформована, що робить вислів дошкульнішим: *Яйця курку не повчають*.

Бездонним джерелом мудрості є Біблія, з якої походять чисельні фразеологічні вирази. До нашої групи входить наступний біблеїзм, що бере початок із Еклезіяста: *cast your bread upon the waters* [do good without expecting gratitude or immediate reward], тобто роби добро, не очікуючи вдячності чи негайної винагороди.

До тематичної групи *feeding* примикає невелика антонімічна за змістом група *deprive of food* (позбавлення їжі). Вона нараховує лише 3 одиниці. Найяскравішою серед них є ФО *take the bread out of people's mouths* [deprive people of their livings], до цього базового тлумачення словник надає уточнення – яким саме чином *відбирають хліб у людей* [especially by competition or unfair working practices].

Нестача їжі призводить до схуднення людини і це відбито у широковідомому ФО *затягнути паску*. Англійський фразеологізм аналогічно рекомендує *tighten your belt* [live more frugally] <— frugal [sparing or economical as regards money or food]. Обмеження у харчуванні можуть бути цілком добровільними з боку самої людини, наприклад, з релігійних причин. Про це йдеться у ФО *Lenten fare* [meager rations that do not include meat. Literally it is food appropriate to Lent in commemoration of Jesus's forty days of fasting in the wilderness]. Слово *Lent* означає *Великий ніст*, слово *fare* означає *їжа*. Отже йдеться про значні харчові обмеження під час Великого посту.

Проаналізована тематична група англійських ФО *feeding* додає яскравих барв до етноспецифічної картини світу, в якій є місце для практик споживання їжі, притаманних саме англійському етносу.

Українська вибірка тематичної групи *годувати, частувати (feeding)* кількісно однакова із англійською (75 ФО). Ця група, зрозуміло, розгалужується на кілька складових, що висвітлюють у прямому чи переносному виді процес постачання їжі контрагенту. Найбільшою серед таких є підгрупа *годування як такого, постачання засобів існування* (17 ФО). Їжа, про яку йдеться в цих ФО, найчастіше фігурує в образі хліба: *дати хліб у руки* [допомогти здобути засоби для існування]; *ділити хліб-сіль* [спільно харчуватись в умовах матеріальної скрути]; *ділитися останнім шматком хліба*

[виявляти співчуття, доброту, людяність]; *на хлібах* [на чийомусь утриманні]. Образно переосмисленим є зміст біблійного виразу *хліб насущний* [(а) засоби потрібні для існування, (б) щось найважливіше, найістотніше]. Біблійні корені простежуються і в ідіомі *манна небесна з неба падає* [щось дістається легко, без зусиль]. Звернімо також увагу на цілу низку фразеологізмів з опорним словом *хліб* і різними його атрибутивними характеристиками: *свій хліб* [засоби для існування, здобуті власними зусиллями]; *легкий хліб* і *лежачий хліб* [засоби для існування, здобуті без великих зусиль], цим фразеологізмам протиставляється *тяжкий хліб* [заробітки, здобуті важкою працею]. Цікавою за своєю семантикою є ідіома *проханий / ласкавий хліб* [милостиня].

Г. Приходько, роблячи огляд різних теорій оцінності в мові, зокрема теорії «об'єктивного існування цінності» пише: «Хліб, наприклад, оголошується цінністю завдяки своєму хімічному складу» (Приходько, 2016: 18). Такому трактуванню цінності протиставлена теорія, згідно якої «тільки людина наділяє світ ціннісним змістом» (Там само: 19), до цього авторка додає «формування аксіологічних значень у свідомості окремого індивіда в значній мірі зазнає впливу системи цінностей соціуму» (Там само: 49). Згадаймо, що в різних етносах (західному і східному) безумовно меліоративної оцінності набувають два різні продукти – хліб і рис (як *базові* продукти харчування).

На думку Ж. Краснобаєвої-Чорної «відхилення від норм харчування має характер а) зловживання їжею і б) недостатньою кількістю їжі» (Краснобаєва-Чорна, 2016: 313). В українській фразеології відбиваються обидва типи відхилень. Кілька фразеологізмів номінують однакову ситуацію *годувати як на забій / як на заріз / як на сало* [годувати дуже ситно, надмірно]. Так вгодовують свиней, телят, гусей, для подальшої їх кулінарної обробки, отже годувати таким чином людей не варто. А давати замало їжі виражається ФО *на зуба* [(давати) перекусити].

Виключно українська фразеологія густаторної семантики містить окрему тематичну підгрупу фразеологізмів, які номінують ситуацію *бійки* (8 ФО), більшість із них містять дієслівний компонент *(на)годувати*, за ним слідує непрямий додаток, виражений іменником не густаторної семантики, який уточнює, як саме буде побито опонента: *годувати ляцями* [бити по обличчю, караючи за якусь провину], *годувати штурханцями* [бити різкими короткими ударами], *годувати потиличниками* [бити когось по потилиці], *годувати бебехами*; *нагодувати цибулькою*; *вліпити буханця* означає просто *побити*. Покарання різками (із березових гілок) номінується густаторними фразеологізмами *пригощати березовою кашею*, *всипати березової каші*.

Сварка, *лайка* між людьми теж потрапляє у фокус фразеологічного відбиття людських стосунків: *всипати на галушки*; *дати на горіхи* [вилаятись, суворо покритикувати], *піднести тертого хрину/перцю* [говорити щось образливе, прикре]. Перець вочевидь асоціюється переважно із чимось гірким і неприємним, це зокрема віддзеркалює фразеологізм *підсипати перцю* [сприяти підсиленню неприємних почуттів, ускладнювати стосунки із кимось].

Амбівалентна за своєю оцінність є номінативна одиниця *сіль*, вона може нести негативну оцінність *відважити солі* [відповісти грубо, образливо]; *сіль тобі на язик* [прокляття, побажання невдачі, лиха]. Водночас широко відомою є традиційне привітання до когось під час їди з побажанням гарного апетиту *хліб та сіль*, менш відомою є фольклорна формула застереження від зурочення *сіль тобі в оці*. Жартівливою згадкою солі як джерела лиха є ФО *сипати зайцям солі на хвіст* [марно погрожувати скоїти щось неприємне].

Однозначно позитивною є оцінність таких продуктів, як калач, мед, що відбивається у фразах, які функціонують як емоційні інтенсифікатори, підсилюючи висловлювану думку: *і калачем / медом не заманиш* [не можна вмовити к-сь до ч-сь ніякими принадами]; *хоч медом масти* [як не догоджай к-сь, усе безрезультатно]. Водночас існує багато фразеологізмів із іншою оцінною конотацією лексеми *мед*.

Тематична підгрупа *нещирість, підлецування* налічує 9 ФО, більшість із них (7) містять номінативну одиницю *мед*: *мазати медом речі* [говорити облесливо, нещиро]; *обливати солодким медом* [улещувати к-сь]; *укусить і меду дасть* [нещирий, фальшивий у своїх діях і словах]. Згадується *сало* і дія із салом – *мастити*: *мастити словами* [говорити приємні речі, улещувати]; *як медом / салом по губах мастити* [говорити улесливо, догідливо]. Перебільшена доброзичливість експлікується фразеологізмом *аж з медом та з маком* [нещиро, удавано доброзичливо]. Така сенситивність до щирості / нещирості у людських стосунках притаманна саме українському етносу, англломовні аналоги в нашій виборці відсутні.

Невелика тематична підгрупа із 5 одиниць об'єднує фразеологізми, що висвітлюють вкрай *ворожі стосунки, знищення опонента*. Тут активно функціонує пейоративно забарвлена номінативна одиниця *сіль*: *сипати сіль на рану* [завдавати душевного болю], *насипати солі на хвіст* [завдати неприємностей]; *одважити солі* [зробити неприємність]. Вигадана дія *залити сала за шкуру* означає [завдати великого горя, страждань, дошкуляти]. Згубити когось через дрібниці номінується образним фразеологізмом *втопити в ложці води*.

Певна група ФО (6 одиниць) об'єднана темою *соціальні стосунки*. Половина із них стосується ритуалу сватання. Є. Стефанський, досліджуючи ритуал, писав: «ритуал повинен соціалізувати поведінку індивідів, підкоривши його інтересам людської спільноти» (Стефанський, 2013: 436). До сказаного дослідником додаймо, що треба обов'язково зважувати на етноспецифічність цієї «людської спільноти». В Україні у разі згоди на шлюб свати отримували хліб, це відбито у двох ФО: *обміняти хліб святий* і *перерізати хліб* [дати згоду на шлюб], відмова від шлюбу відбита у ФО *годувати гарбузами* [відмовити тому, хто сватається].

Образ застілля використовується на позначення соціальних стосунків учасників такого застілля: *за одним столом* [(сидіти) як рівний з рівним, поруч]. Затемненою є мотивація фразеологізму на позначення нерівності у стосунках *дати пити* [довести свою перевагу над кимось]. Наступна ФО

навпаки є прозорою за своєю мотивацією: *вигодувати гадюку біля свого серця* [піклуватись про того, хто згодом віддячить злом].

Окрема, суто українська за своєю семантикою, є тематична група, в якій засобами густаторних фразеологізмів відображається ситуація *бідності, злидарювання, навіть смерті*. Вкрай поганий майновий стан людини образно номінується густаторною фразеологією із досить неочікуваним контрагентом: *годувати злидні* [жити у бідності]; *годувати вошей / блох / нужу* [злидарювати], цікаво, що слово *нужа* – це збірна назва вошей, мух. Дуже бідна людина фразеологічно позначається як така, якій *і кішки нема чим годувати*. Вербалізація ситуації із «несподіваним» (хоча логічно обґрунтованим) контрагентом є фразеологізм *годувати раків* [втопитися], адже тіло потопельника дійсно може ставати поживою для раків, які годуються мертвечиною.

Невеликою за складом є тематична підгрупа *позбавляти їжі, засобів існування* (3 ФО). Всі вони опорним іменним компонентом містять лексему *хліб*. Фразеологізми можуть також надавати уточнюючу інформацію про супутні обставини такої поведінки, частіше за все це егоїстичні причини: *відбивати / відбирати хліб* [позбавляти кого-небудь заробітку, *беручись за ту саму роботу*]; *відірвати шматок хліба від рота* [позбавляти к-сь найнеобхіднішого, *забираючи це собі*]; *посадити на хліб та воду* [карати когось голодом, обмежуючи найнеобхіднішим у їжі].

Поза межами тематичних груп залишаються кілька густаторних фразеологізмів: *мастити салом п'яти* [готуватись до втечі або втікати]; *нагодувати дрижаками* [дуже налякати].

Як бачимо, образ приготування їжі, частування їжею є мотиваційною базою для чисельних фразеологізмів самої різнобарвної тематики. Більшість із них несе на собі відбиток етноспецифічних практик повсякденної поведінки українців із прадавніх часів дотепер.

Висновки. Фразеологічні одиниці (ФО) будь-якої мови, розглядувані у комплексі під тим чи тим кутом зору, пропонують досліднику картину певної етноспільноти, переважно у діахронному ракурсі. Порівняльний аналіз англійських і українських фразеологізмів густаторної семантики показав особливості харчових традицій і уподобань кожної із двох спільнот. Під *густаторними ФО* розуміємо ідіоми, фразеологічні сполучення, прислів'я, в яких вербалізується образ приготування їжі, годування/частування їжею. Цей образ-мотиватор у переважній більшості випадків спричинює семантичні трансформації, позначаючи соціальні, особистісні стосунки людей (як доброзичливі, так і ворожі), ритуали поведінки, культурні ідіосинкразії кожного етносу. У когнітивному вимірі всі густаторні ФО вписуються у наступні формули: (а) ХТОСЬ СПОЖИВАЄ ЩОСЬ (ЯКОСЬ) і (б) ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ).

На даному етапі дослідження розглядалися ФО, що відбивали фактологічно первинну стадію цього процесу ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ). При цьому дія ГОДУЄ піддавалась розщепленню іще на дві стадії:

готування їжі (*cooking*) і частування їжею (*feeding*). Загальна вибірка становила 144 ФО англійської мови і 107 ФО української мови, що були вилучені із фразеологічних словників цих двох мов.

Спільними для обох культур виявилась дуже мала частка проаналізованих одиниць (5 ФО). Натомість було встановлено значні розбіжності в лексичному наповненні досліджуваних фразеологізмів, які переважно зумовлені культурними особливостями становлення і розвитку англомовного і україномовного етносів. Зокрема, процеси готування їжі, предмети хатнього вжитку для її приготування не співпадають (їх відбиття у ФО: 29 англійських одиниць проти 8 українських), процеси годування їжею (сніданок, ланч, обід, вечеря) не рівнозначні у свідомості носіїв кожної із етнокультур (одинадцять англійських ФО VS одна українська), в англосаксонській культурі розповсюдженою практикою є частування їжею поза приватним помешканням (у ресторані, кафе і т. п.), що відбивається у чотирьох фразеологізмах, натомість такі практики були не притаманні українському суспільству, отже відсутні і будь-які згадки про них у ФО. Негативно оцінні дії між людьми, що образно відображені ФО кожної із мов, свідчать про переважно персонально орієнтовну вісь ворожнечі у представників української спільноти на противагу переважно соціально неприйнятних практик поведінки у англосаксонській спільноти (посваритись, побити когось VS підробити бухгалтерські документи, обманути партнера по бізнесу). Українцям також притаманне загострене неприйняття нещирості у людських стосунках, це відображено у 9 фразеологізмах, англомова вибірка таких одиниць не містить.

Виконане дослідження переконливо свідчить, що фразеологічний фонд мови є надзвичайно багатим джерелом для вивчення не тільки мовної системи, семантики мовних одиниць різного формату і структури тощо, але і матеріалом для усвідомлення укорінених у лінгвальній свідомості мовців етнокультурних шарів його особистості як представника певного історично і культурно укоріненого цілого – його етносу.

Список літератури

- Карвасарский Б.Д. Клиническая психология. 2004. URL: <http://koob.ru>
- Коллегаева І.М. Образ їжі у дзеркалі англійської і української фразеології. *Записки з романо-германської філології*. Вип.2 (47), Одеса: 2021. С. 63-80.
- Краснобаєва-Чорна Ж.В. Лінгвофраземна аксіологія: парадигмально-категорійний вимір: монографія. – 2-е вид. випр. і доп. Вінниця: ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2016. 416 с.
- Маслова В.А. Язык и человек: лингвокультурологическое введение в теорию человека. *Человек. Язык. Культура: сборник научных статей*. Киев: Издательский дом Д.Бураго, 2013 (Часть 1). С. 118-128.
- А.Маслоу. Мотивация и личность (пер. с англ.) Maslow, A. H. *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row. 1970.
- Моисеева С. А., Волошкина И.А. О когнитивной природе метафоры во фразеологическом пространстве. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна*, 2009, № 848. С. 6-14.
- Приходько Г.І. Категорія оцінки в контексті зміни лінгвістичних парадигм: монографія. Запоріжжя: Кругозір, 2016. 200 с.

- Радзієвська Т.В. Здоров'я в світі людини: цінність vs ресурс *Мова. Людина. Світ: До 70-річчя професора М.Кочергана. Збірник наукових статей / Відп. ред. Тараненко О.О.* Київ: Вид.центр КНЛУ, 2006. С.163-169.
- Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): Монографія. К.- Черкаси: Брама, 2004. 276 с.
- Селіванова О.О. Світ свідомості в мові. Монографічне видання. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
- Стефанский Е.С. Отражение первобытного ритуала в славянских культурах. *Человек. Язык. Культура: сборник научных статей.* Киев: Издательский дом Д.Бураго, 2013. (Часть 1). С.436-441.
- Maslow A. A Theory of Human Motivation. *Psychological Review.* 50 (4), 1943.
- Словник фразеологізмів української мови / В.Білоножко, І.Гнатюк, В.Детчук, Н.Неровня, Т.Федоренко. Київ: Наукова дкмка, 2003.
- Book of Idioms from A to Z. URL: easypacelearning.com

References

- Karvasarskyi, B.D. (2004). Klyncheskaia psykholohyia. URL: <http://koob.ru>
- Kolegaeva, I.M. (2021). Obraz yizhi u dzerkali anhliiskoi i ukrainskoi frazeolohii. *Zapysky z romano-hermanskoii filolohii.* Vyp.2 (47), 63-80.
- Krasnobaieva-Chorna, Zh.V. (2016). Linhvofrazemna aksiolohiia: paradyhmalno-katehoriiniy vumir: monohrafiia. 2-e vyd. vypr. i dop. Vinnytsia: TOV «Niland-LTD».
- Maslova, V.A. (2013). Yazyk y chelovek: lnhvokulturolohycheskoe vvedeniye v teoriyu cheloveka. *Chelovek. Yazyk. Kultura: sbornyk nauchnykh statei.* Kyev: Yzdatelskyi dom D.Buraho, 118-128.
- Maslow, A. (1970). Motyvatsyia y lychnost (per. s anhli.) Maslow, A. H. Motivation and Personality. New York: Harper & Row.
- Moyseeva, S. A., Voloshkyna, Y.A. (2009). O kohnytyvnoi pryrode metafory vo frazeolohycheskom prostranstve. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N.Karazyna,* № 848, 6-14.
- Prykhodko, H.I. (2016). Katehoriia otsinky v konteksti zminy lnhvistychnykh paradyhm: monohrafiia. Zaporizhzhia: Kruhozir.
- Radziievska, T.V. (2006). Zdorovia v sviti liudyny: tsinnist vs resurs. *Mova. Liudyna. Svit: Do 70-riichia profesora M.Kocherhana. Zbirnyk naukovykh statei / Vidp. red. Taranenko O.O.* Kyiv: Yyd.tsestr KNLU, 163-169.
- Selivanova, O. (2004). Narisy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnityvnyi ta etnokulturnyi aspekty): Monohrafiia. K.- Cherkasy: Braama.
- Selivanova, O.O. (2012). Svit svidomosti v movi. Monohrafichne vydannia. Cherkasy: Yu. Chabanenko.
- Stefanskyi, Ye.Ie. (2013). Otrazhenye pervobytnoho rytuala v slavianskykh kulturakh. *Chelovek. Yazyk. Kultura: sbornyk nauchnykh statei.* Kyiv: Yzdatelskyi dom D.Buraho, 436-441.
- Maslow, A. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review.* 50 (4).
- Slovyk frazeolohizmiv ukrainskoi movy (2003) / V.Bilonozhko, I.Hnatiuk, V.Detchuk, N.Nerovnia, T.Fedorenko. Kyiv: Naukova dkmka.
- Book of Idioms from A to Z. URL: easypacelearning.com

Стаття надійшла до редакції 17.01.2022 року